

Етичні засади професійної діяльності судових експертів

Ірина Окуневич

завідувач лабораторії економічних досліджень, Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7250-9477>

Ганна Разумова

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та маркетингу, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», старший науковий співробітник лабораторії економічних досліджень, Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4432-4050>

Досліджено етичні засади професійної діяльності судових експертів в Україні, зокрема принципи незалежності, об'єктивності, конфіденційності, компетентності та й відповідальності як основу достовірності висновків експертів.

Ключові слова: судовий експерт; етика; незалежність; об'єктивність; конфіденційність; компетентність; відповідальність.

Ethical Principles of Professional Activity of Forensic Experts

Iryna Okunevych, Hanna Razumova

The ethical principles of professional activity of forensic experts in Ukraine are studied, in particular the principles of independence, objectivity, confidentiality, competence and responsibility as the basis for the reliability of expert opinions.

Keywords: forensic expert; ethics; independence; objectivity; confidentiality; competence; responsibility.

Судово-експертна діяльність відіграє важливу роль у забезпеченні правосуддя, оскільки висновок експерта є одним із джерел доказів у судовому процесі. Від об'єктивності, неупередженості та професійної добросовісності судового експерта залежить правильність прийняття судових рішень. У зв'язку з цим особливого значення набувають етичні засади професійної діяльності судових експертів, які визначають моральні стандарти поведінки експерта, його професійну відповідальність і вимоги до здійснення експертної діяльності (див. рис.).

Правові основи діяльності судових експертів в Україні визначені Законом України «Про судову експертизу». Відповідно до цього Закону судова експертиза — «це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» [1]. Закон також визначає принципи судово-експертної діяль-

ності, поміж яких особливе місце посідають незалежність експерта, об'єктивність дослідження й повнота висновку експерта, що мають не лише правове, а й етичне значення.

Етичні засади професійної діяльності судового експерта формуються на основі загальних принципів професійної етики, юридичної деонтології та спеціальних норм, що регулюють судово-експертну діяльність. Як зазначають українські дослідники, професійна етика судового експерта пов'язана з поняттям професійного обов'язку, честі й відповідальності, а моральні норми поведінки експерта мають забезпечувати реалізацію основних принципів судово-експертної діяльності [2].

У наукових джерелах підкреслено, що професійна діяльність судового експерта має базуватися на принципах незалежності, законності, об'єктивності, повноти дослідження й професійної етики. Саме ці принципи забезпечують достовірність результатів експертизи й довіру до висновку експерта як доказу в судовому процесі [3].

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА

Рис. Етичні засади судового експерта

Однією з основних етичних вимог до судового експерта є неупередженість. Експерт не повинен бути зацікавленим у результатах справи, не може перебувати у службовій або іншій залежності від сторін процесу, а також повинен уникати конфлікту інтересів. Неупередженість означає, що експерт зобов'язаний досліджувати об'єкти експертизи незалежно від позиції сторін і формувати висновок винятково на основі результатів наукового дослідження. У наукових роботах зазначено, що етичними вимогами до експертів є об'єктивність, конфіденційність інформації, заборона використання службового становища у власних інтересах, а також відповідальність за результати дослідження [4].

Важливим етичним принципом є конфіденційність. Судовий експерт під час своєї діяльності отримує доступ до матеріалів справи, які можуть містити персональні дані, комерційну таємницю або іншу інформацію з обмеженим доступом. Тому експерт зобов'язаний не розголошувати відомості, що стали йому відомі під час проведення експертизи, за винятком випадків, передбачених законодавством. Дотримання конфіденційності є необхідною умовою забезпечення прав учасників судового процесу й збереження професійної репутації експерта.

Ще одним важливим етичним принципом є професійна компетентність. Судовий експерт повинен проводити дослідження лише в межах своєї спеціалізації, застосовувати науково обґрунтовані методи дослідження, постійно підвищувати рівень професійної кваліфікації й слідкувати за розвитком науки і техніки. Недостатній рівень компетентності може призвести до помилкових висновків, що так само може негативно вплинути на судові рішення.

У науковій літературі також звернено увагу на відповідальність судового експерта за наданий висновок. Судово-експертна етика пов'язана з відповідальністю експерта за помилкові або неправдиві висновки, які можуть виникати як внаслідок недбалості, так і внаслідок умисних дій. У такому разі експерт може нести дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність [5].

Слід зазначити, що етичні засади діяльності судових експертів тісно пов'язані з деонтологічними принципами діяльності учасників судового процесу. У сучасних умовах розвитку цифрових технологій і діджиталізації судочинства особливого значення набувають питання захисту інформації, прозорості діяльності експертів, професійної відповідальності й дотримання етичних норм у цифровому середовищі.

Отже, етичні засади професійної діяльності судових експертів є важливою складовою судово-експертної діяльності й містять принципи незалежності, об'єктивності, неупередженості, конфіденційності, професійної компетентності, відповідальності й добросовісності. Дотримання цих принципів забезпечує довіру до судової експертизи, підвищує авторитет судово-експертних установ і сприяє забезпеченню справедливого судочинства.

У сучасних умовах розвитку правової системи України особливого значення набуває вдосконалення нормативно-правового регулювання професійної етики судових експертів, розроблення кодексів професійної етики й підвищення рівня професійної культури експертів. Це сприятиме підвищенню якості судових експертиз, забезпеченню об'єктивності судового розгляду та зміцненню довіри суспільства до судової системи загалом.

Отже, етичні засади професійної діяльності судових експертів є важливим елементом судово-експертної діяльності. Вони визначають моральні та професійні стандарти поведінки експерта, забезпечують об'єктивність і достовірність експертних досліджень і сприяють реалізації принципів справедливого судочинства в Україні.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 08.04.2026).
2. Панькевич В. М., Сплавська О. В. Правова регламентація професійної етики судового експерта. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 2 (30). С. 7—14. DOI: 10.37025/1992-4437/2018-30-2-7 (дата звернення: 08.04.2026).
3. Євсюков О. Основні принципи судово-експертної діяльності та психологічної науки на виконанні завдань судово-психологічних експертних досліджень. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2025. Вип. 1 (38). С. 139—158. DOI: 10.32353/khrife.1.2025.10 (дата звернення: 08.04.2026).
4. Євсюков О. Ф. Психологічні аспекти виконання комісійних судових експертних досліджень. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2025. № 3. С. 47—51. DOI: 10.32782/2709-9261-2025-3-15-9 (дата звернення: 08.04.2026).
5. Присяжнюк А. Г. Судово-експертна етика та стандартизація. *Київський часопис права*. 2025. № 2. С. 259—265. DOI: 10.32782/klj/2025.2.35 (дата звернення: 08.04.2026).
6. Стецюк Н. В., Парасюк В. М., Здреник І. В. Розвиток деонтологічних засад професійної діяльності учасників судового процесу в умовах діджиталізації судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 86. Ч. 5. С. 194—199. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.86.5.29 (дата звернення: 08.04.2026).